
ПРАВЕДНИКИ

Бондаренко Іван Андрійович (1879-1953)
Бондаренко Марія Фролівна (1884-1955)
Бондаренко Іван Іванович (1913-1996)
Бондаренко Анастасія Остапівна (1915-2002)
Чехова (Бондаренко) Людмила Іванівна (1902-1960)
Чехова Наталія Володимирівна (1926-2002)

ВРЯТОВАНА

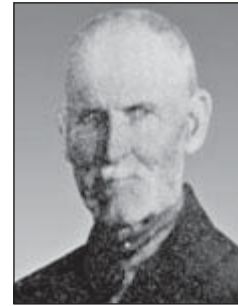
Дашкевич Раїса Генріхівна (1911-2004) (Когут Рахіль Генахівна)

Л.І. Чехова

Н.В. Чехова

І.А. Бондаренко

М.Ф. Бондаренко

І.І. Бондаренко

А.О. Бондаренко

Р.Г. Дашкевич

Велика сім'я Бондаренків жила на Подолі недалеко від синагоги – на вул. Щекавицькій, 41. Їхня донька Людмила Чехова дружила з єврейкою Рахілью (Раїсою) Генріхівною Дашкевич, з якою працювала в парку культури і відпочинку «Березовий гай» на Куренівці. Чоловіка Рахілі призвали до армії. З трирічним сином вона жила на Сталінці, на вул. Совській, 12. Тут же жили і дві її сестри з дітьми, чоловіки яких теж воювали. Була у неї і молодша сестра 12 років. Евакуюватися сім'ї з 12 чоловік, що мала шість малюків, було складно.

29 вересня 1941 року. Ще жевріла надія, що кудись відправлятимуть. Але коли біля кладовища наказали роздягатися і забрали документи, всі зрозуміли – це кінець. Рахіль тримала на руках малюка. Ще до пострілу вона впала в рив і знепритомніла.

Лежачи на трупах, вона приходила до тями, чула гавкіт собак, відчувала холодне тільце своєї дитини під собою і важкість трупів на собі. Сильний холод і страшний біль в голові і у всьому тілі примусили її ворушитися. Вона стала поволі виповзати. В тому місці яр виявився не дуже крутим. Чіпляючись за чагарники і траву, вона опинилася вгорі. Скривавлена, дісталася до найближчого будиночка, побачила на порозі стареньку і знову знепритомніла.

Три страшні дні невідомий рятівник ховав Рахіль в льосі, виходжував, поїв травами, дав їй одяг. Опам'ятавшись, Рахіль залишила будиночок. Куди йти? Місто стало чужим і страшним. Люди, яких вона ще недавно вважала друзями, лякалися її вигляду.

Одні і на поріг не пускали, інші годували, давали одяг і скоріш випроводжали. Всіх скував страх. Залишалася надія на подругу Людмила. Її батько, Іван Андрійович, ще за Громадянської війни рятував у себе в будинку єврейські сім'ї від погромів. Рахіль пішла на Поділ до подруги. Тут її прийняли і обігріли. Ризикуючи життям своїх трьох дітей, сім'я ділилася з нею останнім шматком хліба, ховала під час облав. Назвали її Раїсою. Іван, молодший брат Людмили, дістав довідку, що Раїса – українка. Членам сім'ї неодноразово доводилося ходити до поліції і підтверджувати її удавану національність. Людмила з дружиною Івана, Анастасією, ходили глухими селами міняти речі на продукти. Часто, вже під Києвом, поліцаї забирали все, що вони виміняли.

Перед самим звільненням Києва німці оголосили Поділ закритою зоною, і сім'я Бондаренко разом з Раїсою пішла на вул. Дорогожицьку, де тулилася в підвалі контори єврейського кладовища до приходу Червоної Армії. Пішли не всі. Коли поліцаї виганяли всіх з дому, старенькі встигли сховатися в підвалі. Івана Андрійовича поліцай ударив багнетом в живіт, а у Марії Фролівни гноїлася рана на нозі.

Рятувало Раїсу те, що вона була блакитноокою блондинкою, не схожою на єврейку. Після війни Раїса Дашкевич працювала бібліотекарем, вийшла заміж за Давида Григоровича Зільмана. Пережите в молодості давалося взнаки: Раїса перенесла шість порожнинних операцій і не могла мати дітей. 1944 р. вона переїхала до США і жила в Нью-Йорку.

1999 року я був у неї в гостях. Не дивлячись на пережите і хвороби, Раїса Генріхівна, як завжди, не сумувала і дружила з чорношкірою сусідкою, померла вона 2004 року.

Людмила Чехова теж працювала бібліотекарем. Марія Фролівна і Анастасія Остапівна вели господарство, рослили дітей. Іван Іванович працював на електростанції. Іван Андрійович – на пенсії.

Всій родині Бондаренко 1992 року присвоєні звання «Праведник Бабиного Яру» і «Праведник народів Світу». Наталія Чехова удостоєна звання «Почесний громадянин Ізраїлю». До цієї країни її було запрошено 1994 року, де їй віддали належні почесні. 2002 року вона пішла з життя.